

ETT VANLIGT INBROTT

Inbrottet var inte annorlunda än andra inbrott. Inge Jansson hade åkt hemifrån – han är änkeman och bor ensam i villan i Rasbo norr om Uppsala – och när han kom tillbaka förstod han på en gång vad som hade hänt. Köksfönstret, som ligger på baksidan av huset, var uppbrutet. I huset var allt en enda röra.

Inge Jansson ringde polisen.

Ledningscentralen beordrade en polisbil till platsen och tjugo minuter senare stod två polismän på gårdsplanen framför villan tillsammans med Inge Jansson. De ville veta vad som hade stulits. De ville inte gå in i villan för att inte stöka till det för kriminalteknikerna.

De stod där på gården och så inleddes den korta serie av händelser som gör att detta inbrott skiljer sig från de flesta andra inbrott.

Polismännen fick se en vit Ford Escort sakta in nere på den glest trafikerade landsvägen, som om föraren gjorde sig beredd att svänga upp på gården, men därefter öka farten. Som om han ändrat sig när han fick se polisbilen. Polismännen kastade sig i sin bil, körde ifatt den andra bilen, grep de båda personer som satt i den.

Inge Jansson hade hunnit berätta att han blivit av med två gitarrer, flera flaskor sprit, en video, klockor, silverbestick, en kamera, en kikare. Allt det där fanns i bilen.

Bilen hade stulits i Farsta.

Den unge mannen i framsätet saknade körkort och var tidigare dömd sexton gånger. Han hade dömts för bilstölder och andra stölder, för att ha kört utan körkort, någon gång för misshandel, narkotikainnehav. Flickan vid hans sida var dömd två gånger. Hon såg inte ut att må bra. Mannen sade att han inte hade med inbrottet att göra. Grejerna hade han köpt av en kille.

Polisen i Uppsala gör inte som andra poliser. Polisen i Uppsala gör det som allmänheten vill att polisen ska göra. De åker ut på varje inbrott, talar med den som

drabbats och gör en brottsplatsundersökning. Det har de gjort i många år. När man frågar varför hänvisar poliser i Uppsala till Bertil Olsson och när man frågar Bertil Olsson svarar han:

- Det är bättre att man gör nånting.

Bertil Olsson har arbetat på tekniska roteln sedan 1984, varit dess chef sedan 1993, och har sett den expandera från fem man plus fotograf till tolv man plus fyra IT-tekniker, tre fotografer och en sekreterare, från pärmsystem till datorer, från pensel och pulver till klimatskåp och gasskåp för att få fram fingeravtryck.

Han har varit med om DNA-teknikens genombrott. Han har sett till att landets enda skospårsregister inrättats eftersom brottslingen inte sällan lämnar skospår efter sig och spåren efter en väl ingången sko är lika särpräglade som ett fingeravtryck. För närvarande finns 1 374 par skor i registret, 4 083 spår. Nike är vanligast, följt av Adidas och Reebok.

Bertil Olsson har sett till att skaffa kriminalteknisk utrustning till vart och ett av de fem närpolisområden som vid sidan av Uppsala utgör Uppsala polisdistrikt och att utbilda en eller två poliser i varje område så att de kan gå igenom brottsplatsen efter ett inbrott. Krimjourens folk kan alla göra en brottsplatsundersökning.

Krimjouren åker ut för att leta efter spår och flest spår brukar hittas i samband med de brott som kallas vardagsbrott.

De åker ut för att inte brottsoffren ska känna sig ensamma och övergivna.

- Jag har själv haft inbrott, säger Bertil Olsson. Jag vet hur det är.

Inge Jansson behövde inte känna sig övergiven. Han fick tillbaka de saker som stulits redan samma eftermiddag och brydde sig aldrig om att komma till rättegången. Fast tre poliser från krimjouren genomförde, trots gripandet, en undersökning av brottsplatsen på eftermiddagen samma dag. Alltså kunde man konstatera att tjuvarna tagit sig in genom att bryta sönder fönsterhasparna med hjälp av ett mindre verktyg, antagligen en skruvmejsel, och att de letat igenom varje rum i villan, dragit ut lådor och rotat igenom skåp och även varit uppe på vinden där Inge Jansson förvarade en samling vin och maltwhisky. Fingeravtryck hittade de både på utsidan av köksfönstret och på

fönsterblecket, på badrumsskåpet och på en vinflaska som någon tagit ur vinstället.

Delar av skospår hittades framför skänken i matrummet och ett skåp på vinden. Med sig till polishuset tog de en plastkasse med engångskameror; kamerorna var Inge Janssons men plastkassen kände han inte igen.

På plastkassen hittade de inga fingeravtryck alls.

Skospåren överensstämde i mönster och storlek med de skor den misstänkte unge mannen bar, men skorna var alltför nya för att man med säkerhet kunde säga att det var just de som varit inne i villan.

Fingeravtrycken var så svaga att tejpavdragen skickades till Rikspolisstyrelsens id-avdelning – som kunde konstatera att tre av dem inte gick att identifiera och att det fjärde, som gick att identifiera, inte var den misstänktes.

Den misstänkte hade vid det laget erkänt både inbrottet och flera andra saker som han misstänktes för. Han hade försökt stjäla en moped på Vaksala torg i Uppsala. Han hade stulit en bil i Farsta och en annan i Enskede. Han hade gjort ett inbrott i ett torp utanför Knivsta och från torpet burit med sig en tv, en cd-spelare och några cd-skivor. Vid ett annat inbrott, i en sommarstuga, hade han tagit en del verktyg, en kamera, en telefon och en släpkärra. Han hade kört bil med amfetamin och cannabis i kroppen. Han hade aldrig haft körkort och om bilen han körde inte var stulen så var den obesiktigad, obeskattad och belagd med körförbud. Han hade stulit en husvagn.

I husvagnen bodde han och hans fästmö.

Hon hade varit med på de flesta av brotten.

De hade inte varit ur kläderna på flera dagar, var smutsiga och uttröttade, påverkade av narkotika.

Det var juli 2004 och han ska drygt ett år senare säga att det var den värsta sommaren i hans liv. Ett helvete, säger han.

– Det blev som det blev bara.

I cellen, före rättegången, försökte han ta sitt liv genom att hänga sig.

Bostadsinbrotten blir färre. På trettio år har de, enligt statistiken, minskat med mer än tio procent och eftersom det krävs en polisanmälan för att försäkringen ska gälla kan

man anta att det är en siffra som ligger nära verkligheten. I Uppsala har de minskat mycket mer än så. Trenden håller i sig. I fjol anmäldes i Uppsala län 369 inbrott i villor och lägenheter, året innan 435 och året dessförinnan 467 inbrott. Under årets två första månader anmäldes 149 inbrott, under fjolårets första två månader 179 stycken.

Det är möjligt att polisens omsorgsfullhet har haft betydelse för den trenden. Bertil Olsson hoppas det: kanske rädslan för att bli ertappad bland dem som begår dessa brott har ökat. ("Det är ju en liten grupp människor som håller oss sysselsatta.") Kanske detta med grannsamverkan har haft sin effekt. Kanske bostadsinbrotten har ersatts av andra, mer lukrativa brott. Ingen vet.

Men:

Även om Uppsalapolisen verkar göra allting rätt löser de inte fler inbrott för det.

Uppklarningsprocenten är, statistiskt sett, lika bedrövligt låg som på andra håll: under tio procent.

Den siffran ska visserligen tas med en nypa salt, men den ger en fingervisning om svårigheterna att sätta fast tjuven. Bostadsinbrotten sker när ingen ser det. Alltså: inga vittnen. Till skillnad från till exempel ett rån har inte ens offret märkt något, förrän efteråt, och då är tjuven oftast långt, långt borta. Spåren är få och de kan vara svåra att koppla till en bestämd person.

Tjuven lämnar ibland fotspår efter sig, fingeravtryck, kanske en blodfläck, en cigarettfimp. Med hjälp av DNA-tekniken kan blod och saliv leda polisen till den skyldige; begränsningen är att DNA-registret hos SKL endast upptar personer som dömts till brott som kan ge två års fängelse, i dag 3 911 personer. Det betyder att de två fimpar som tjuven lämnade efter sig vid ett inbrott på Sten Björns väg 10 i Bålsta, i april i år, kan kopplas till flera andra inbrott, i Stockholm och i Sörmland, men inte till en bestämd person eftersom han inte finns i registret. Blodfläcken som hittades efter ett inbrott på Tallbacksvägen i Uppsala nu i juni kommer från samma person som varit inblandad i både rån och stölder på andra håll – men vem är han?

Bertil Olsson hoppas naturligtvis på en utvidgning av DNA-registret.

Fler brott kommer att klaras upp. Fast långtifrån alla.

Som Sven-Olof Lundin på stöldroteln i Uppsala säger:

- Finns det inga spår så finns det inga spår och har grannarna inte sett något så har de inte sett något.

Björn Lindgren säger att han inte brukar lämna spår efter sig. Han säger att de gånger han åkt fast för ett inbrott har det varit för att han varit så klantig. Som den där gången i Rasbo, när han kom på att han glömt en dator i villan och åkte i väg för att hämta den. Såg polisbilen på gården. Ökade farten i stället för att lugnt köra vidare. Hade polisbilen bakom sig efter bara någon kilometer.

Han dömdes i augusti till vad som kallas skyddstillsyn med särskild behandlingsplan, vilket betyder att han i stället för ett års fängelse skulle få behandling för sitt narkotikamissbruk. Behandlingshemmet låg på västkusten, regimen var tuff. Han stod ut i ett par månader, omplacerades, rymde, höll sig undan i någon månad, greps, dömdes för nya och gamla brott till ett och ett halvt års fängelse. Nu sitter han på Saltvik i Härnösand. Regnet öser ner utanför fönstret och han ser granskog så långt ögat kan nå. Han är tjugofem år gammal.

- Hur skulle du vilja beskriva dig själv?

- Jag tillhör inte den vanliga människorasen, utan den kriminella. Slumret.

- Slumret: är det ett eget ord?

- Ja.

- Och vad är den vanliga människorasen?

- Man går och jobbar, sköter sig, betalar skatt. Man gör det man ska göra.

- Men det gör inte du?

- Nej.

Björn Lindgren berättar att han gick sju år i skolan, sedan försvann han därifrån. Han försvann för att han mobbades, säger han. Misshandlades. Han vägde 110 kilo och bar glasögon. Det räckte. Han var en ensam pojke, uppväxt i familjehem och fosterhem - hans egen familj vill han inte prata om, säger han; "det här handlar om mig" - men efter sjuan började livet. Då hittade han polarna. Då började han röka hasch. Snart hade han börjat stjäla bilar.

Första inbrottet gjorde han när han var nitton år, han befann sig i ett villaområde i

Hökarängen på jakt efter en moped och fick genom ett villafönster se en bärbar dator. Han slängde en sten genom fönstret och klev in. Det är i alla fall vad han minns. Han var påtänd och stal datorn, pengar som låg på bordet och guld han hittade i sovrummet. Sedan dess har han gjort ett tjugotal inbrott.

Det är vad han själv säger.

Han har dömts för två.

Villan i Rasbo tog han på förmiddagen, för att den låg för sig själv, ingen bil stod på gårdsplanen och ingen människa fanns någonstans.

- Knackade ni på?

- Antagligen. Jag minns inte riktigt.

- Och om någon hade kommit ut?

- Då hade jag frågat om det är här den eller den bor. "Nähä, ursäkta, då har vi kommit fel."

- Det är vad du brukar göra?

- Jag kollar alltid om nån är hemma. Ringer på dörren, kollar om det finns nån bil, om folk är där.

- Men inte alltid på natten?

- Nä, nä. När som helst. Jag struntar i om det är klockan tolv på natten eller klockan tolv på dagen.

- Det måste vara svårare på dagen.

- Både ja och nej. Folk brukar inte vara hemma på dagen. Dom jobbar ju.

- Och när du har förstått att ingen är hemma?

- Då går jag in.

- Hur?

- Oftast på baksidan, ibland genom huvudingången. Det finns ett slags verktyg jag minns inte vad det heter som man kan få bort gångjärnen med. Men det tar fem, tio minuter. Det går snabbare på baksidan. Trettio sekunder och så är man genom fönstret.

- Om det finns larm?

- Jag kollar alltid om det finns. Även om det sitter en skylt om att huset är larmat kollar jag. Om det finns då är det inte värt det.

Björn Lindgren stjälar elektronik, guld, pengar, sprit, gammalt porslin ("om det är full serie"). Han packar ihop sakerna; bär i väg det han kan bära, hämtar bilen om det är mycket. Mer än tio minuter vill han inte vara inne i huset. Grejerna säljer han till hälare, spriten brukar han sälja själv till a-lagarna. Han säger att han måste göra inbrott för att få pengar till narkotika.

Oftast ensam.

Alltid villor, aldrig lägenheter.

- Och dina offer? Vad säger du om dem?
- Måste vi prata om dem?
- Du tänker inte på dem?
- Nej.
- Varför inte?
- Jag vet inte. Det blir bara jobbigare.
- Du sorterar alltså bort de du utsätter för dina brott?
- Ja.

Inge Jansson säger att han aldrig glömmer den där dagen. Först blev han oerhört arg. Sedan, när han följde med polisen för att identifiera sakerna i bilen och fick se killen sitta i hans träningsbyxor och golfskor:

- Jag tyckte mera synd om honom.

Anders Sundelin

Dagens Nyheter 28/8 2005